

TÜRKÇE LİTERATÜRDE YEHOVA ŞAHİTLERİ

Süleyman SAYAR*

ÖZET

Bu mezhebi, 1872'de C.T. Russell (1852-1916) kurmuştur. Daha sonra Yehova Şahitleri, bütün dünyada organize olmuşlardır. Bugün onlar, bütün milletlerin içinde bulunurlar.

Yehova Şahitleri, Batılı araştırmacılar tarafından "mezhep-tarikat" ya da "milenarist bir hareket" olarak nitelendirilmiş ve "Russelistler" olarak adlandırılmışlardır. 1931'den itibaren ise, "Yehova Şahitleri" adını benimsemişlerdir.

Bu makalenin amacı, adigeçen mezheple ilgili Türkçe literatürü okuyuculara tanıtmaktır.

RÉSUMÉ

La Littérature turc Concernant les Témoins de Jéhovah

C'est C.T. Russell (1852-1916) qui a fondé cette secte en 1872. Plus tard, les Témoins de Jéhovah s'organisèrent dans le monde entier. Aujourd'hui, ils se trouvent dans toutes les nations.

Les Témoins de Jéhovah ont été qualifiés de "secte" ou de "mouvement millénariste" par les chercheurs européens et ils sont appelés "Russelistes". Depuis le 1931, ils se donnèrent du nom de "Témoins de Jéhovah".

Le but de cet article, est de faire connaître aux lecteurs la littérature turc concernant cette secte.

* Araş. Gör.; Uludağ Üniv. İlâhiyat Fak. Dinler Tarihi Anabilim Dalı

A. KONU

Yehova Şahitleri, esas itibariyle, Amerikalı bir presbiteryen olan Charles Taze Russell (1852-1916)'ın 1872 veya 1874 yılında Amerika'da kurduğu bir mezhep, tarikat ya da harekettir. 1931'de iki Yunanlı "kolportör"¹ Emmanuel Pasavantis ve eşi Zmini aracılığıyla Türkiye'ye de sokulan² bu mezhep veya hareket, özellikle 1957'den itibaren mahkemelerce takibata uğramış, ancak uluslararası organizasyon gereği mücadele ve faaliyetlerini ısrarla sürdürmüş ve halen sürdürmektedir. Hele son zamanlarda ülkemizde görülen yoğun misyonerlik faaliyeti, bu çerçevede, Yehova Şahitlerini yeniden aktüel duruma getirmiştir³.

- 1 İşportacı, haber taşıyıcı anlamlarına gelen bu kelime, Y.Ş. görev hiyerarşisinde "öncü" demektir.
- 2 Ünal, S.T.-Akdamar, A., Türkiye'de Lâiklik İlkesi ve Yehova'nın Şahitleri, İst. 1983, 116; Tümer, G., Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri, İst. 1987, 15, 89.
- 3 Geçen yıllarda, kimi basın organlarında giderek artan İslâm'ı karalayıcı yayınlar nedeniyle D.İ. Başkanlığı bir bildiri yayımlamış; bu bildirinin bazı basın çevrelerinde eleştirilmesi, dahası adıgeçen kurumun yetki ve sorumluluklarının tartışma konusu yapılması üzerine, D.İ. eski Başkanı Prof. Dr. M. Said Yazıcıoğlu bir gazeteye açıklamada bulunmuştu. Bu açıklamanın konumuzla ilgili bölümü şöyledir:

"Türkiye'de misyonerlik faaliyetleri yeni bir hadise değildir. Ancak son aylarda bu tür çalışmaların yoğunlaştığı da bir gerçektir. Bilhassa Yehova Şahitleri'nin kısmi bir serbestliğe kavuşturulmuş olmaları da dikkatlerden uzak bulundurulmamalıdır." (Hürriyet, 21 Şubat 1988).

Benzer açıklamayı, bir aylık derginin, ağırlıklı konusu misyonerlik olan bir sayısında kendisiyle yapılan röportajda da görmekteyiz: "Hıristiyanlaştırma ve misyonerlik faaliyetleri maalesef mevcuttur ve zamanla artarak devam edecek gibi görünmektedir. Batı Hıristiyan dünyasında bile sapık bir mezhep olarak kabul edilen Yehova Şahitleri'nin faaliyetlerine kısmen de olsa göz yumulduğu bir vâkıdır" (İslâm, Mart 1988).

Yine D.İ. Başkanı'nın aynı konuyu gündeme getiren bir başka konuşması, bir günlük gazetede, "Türkiye'de Yehova Şahitleri Korunuyor" başlığıyla haber olmuştur (M. Gazete, 10 Nisan 1988). Belirtmek gerekir ki; yukarıda anılan aylık dergide görüşlerine yer verilen Dinler Tarihi profesörleri Hikmet Tanyu (merhum), Günay Tümer ve Mehmet Aydın, misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde Yehova Şahitleri'ne özel bir önem atfetmişlerdir. Hikmet Tanyu, "...en tehlikelisi Yehova Şahitleri'dir. Bunlar vatan millet tanımadıkları için, diğer kiliseler bunları maşa olarak kullanmaktadırlar" derken, Günay Tümer şu cevabı vermiştir:

"Bu konuda Yehova Şahitleri'nin ayrı bir misyon tarzı vardır. Onlar ev ev kapı kapı dolaşır, caddeler sokak bekler, kitap-broşür verir, soru-cevap bir diyalog kurmak ister, bir bay bir bayan dolaşırlar. Nüfus kâğıtlarına Yehova Şahidi yazdırırlar... Bu ve benzeri bir ülkeyi pasifize edecek sistemler bazı çevrelerce kurgu film gibi imal edilmekte ve bu robot dinsi, türedi dinî hareketler çok çeşitli gayelerle yönlendirilmektedir."

Aynı günlerde bir gazetenin köşe yazarı konuya şu satırlarla değinmiştir: "Hıristiyanlığın tahrif edilmiş yönlerini tesbit edip ayıklamaya çalışmış, buna karşılık gelişen olayların tezkip ettiği kehanetlerde bulunarak tezada düşmüş Amerikalı bir reformcunun kurduğu Yehova Şahitleri'nin uzun yıllardır Türkiye'de faaliyet göstermekte olduğu biliniyordu..." (Koru, F., "İnançlar Tehdit Altında", Zaman, 11 Mart 1988).

Ve bir haber: "Yehova Şahitleri askerde silâhlı nöbet tutmuyor". (Türkiye, 16 Mayıs 1988). Haberinin konusu, inancı gereği silaha el sürmeyen ve mahkemeye verilen Y.Ş. bir erdir. Olayı birlik komutanı doğrulamıştır.

Nihayet 18 Nisan 1992 günü Ankara'daki bir panelde G. Tümer, Y.Ş. ile ilgili şu düşünceleri dile getirmiştir: "Y.Ş. girdikleri yerdeki insanların o ülkelerin diniyle, insanıyla ailekalarını kesmek bakımından en başarılı bir misyon hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ülkede Y.Ş.

1. Misyonerlik ve Türkiye

Mecburî kültür değişmesi sürecini yaşamış ve halen yaşamakta olan toplumumuz, öteden beri millî kültürün zaafa uğramasına paralel olarak, yabancı kültür unsurlarının nüfûzuna açık tutulmuştur. Türkiye'de bulunmuş bir misyonerin açıklamasına göre, "modern Türkiye'de İslâm inancının evvelki nüfûz edilemez yapısı artık hayat için birleştirici, bütünleştirici bir merkez olmak hizmetini göremeyecek kadar hırpalanmıştır"⁴. Bu ise, hiç kuşkusuz, Hıristiyanlık propagandası ve misyonerlik faaliyetleri için elverişli bir ortam demektir. Geçmişte olduğu gibi, bugün de böyle bir ortam, Hıristiyan kültürüne nüfûz imkânı sağlaması nedeniyle misyonerler açısından önemli bir fırsattır. Ve yine bugün, Hıristiyan kültürün bir hedef ülke kültürüne nüfûz etmesi olayı, misyon faaliyetlerinin en dikkat çekmeyen yönüdür. Buna göre Hıristiyanlık, hedef ülkenin kültürü içinde bir unsur olarak yer alacaktır⁵.

Belirtmek gerekir ki yeni misyonerlik, havarîler döneminde olduğu gibi masum bir dine davet olayı değildir. Ticarî-iktisadî, siyasî-kültürel ve askerî hedefleri olan komple bir olgu ve şartlara göre stratejiler belirleyip hedefe gitmeye çalışan etkin bir sistemdir. Bu yeni misyonerliğin, şarkiyat çalışmalarıyla birlikte, özellikle XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren Batı Hıristiyan dünyasının emperyalist amaçlarını gerçekleştirme aracı olarak kullanıldığı da bilinen bir gerçektir.

Bir yazarın deyişiyle, "misyonerliğin belki de en ironik ve paradoksal yanı, aslında kendisi başka şeylerin aracı olmasına karşın, önemli ve ulvî bir amaçmış gibi ortaya konmuş olmasıdır... Kısaca misyonerlik, bütün uhrevî görünüşüne rağmen bir hayli dünyevîdir!"⁶

Görev alacakları ülke ve bölge şartlarına göre çok iyi yetiştirilen misyonerler⁷, dinî anlamıyla ısrarlı ve sistemli çabalarına karşılık bekledikleri başarıyı elde edememişlerdir. İslâm dünyasına ve müslümanlara yönelik faaliyetler açısından daha doğru olan bu gerçekten dolaydır ki, II. Vatikan Konsili (1962-1965)'nde, İslâm'la ve Hıristiyanlık dışında kalan diğer dinlerle, hatta dünya ile ilişkilerde yeni bir tutum geliştirme ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bu yeni tutumun

artıyorsa artık o ülkede bayrağı tanımayan, millî marşı tanımayan, savaştan kaçan, askerlik yapmak istemeyen, devlet görevi yapmak istemeyen, ben Yehova'nın ordusunun neferiyim diyen insanlar çoğalmıştır demektir." (Diyanet-aylık dergi, sa. 17, Mayıs 1992).

4 Dittes, J.E., Hıristiyan Misyonu ve Türk İslâmlığı, Çev. T. Yörükân, Ank. 1957, 8-9.

5 Küçük, A., İslâm ve Günümüz Meseleleri, Ank. 1991, 252.

6 Kocabaşoğlu, U.; Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika-19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları, İst. 1989, 15-16.

7 Meselâ İngiliz Protestan misyonerlerinin nasıl yetiştirildiği ve misyonlarıyla ilgili iki çarpıcı örnek - Mister John ve Herbert - için bk. Ahmed Hamdi, Âlem-i İslâm ve İngiliz Misyoneri - İngiliz Misyoneri Nasıl Yetiştiriliyor? İst. 1334, 9-27, 69-73.

anahtar kavramı "diyalog" dur⁸. Vatikan'ın dinlerarası diyalog arayışına, şartlara göre şekil ve metod değiştirmiş yeni bir misyon tarzı olarak bakmak gerekecektir⁹. Papa VI. Paul'un, "misyonerlik için yeni yollar hazırlamak, yeni vasıtaları gözden geçirmek, yeni enerjiler meydana getirmek"¹⁰ şeklindeki sözleri herhalde bu anlama gelmektedir.

Bu noktada, Hıristiyan misyonunun ilgi odaklarından biri haline gelen Türkiye'nin, Yehova Şahitleri'nin ilk seçtiği pilot bölgelerden biri olması¹¹ ve bütün misyonerlik faaliyetlerinde Ortadoğu'nun en önemli merkezi olarak İstanbul'un seçilmesi¹², anlaşılabilir bir konudur. Çünkü Türkiye, çeşitli jeopolitik heveslerin yöneldiği jeostratejik konumuyla, coğrafi bakımdan dünyanın merkezinde bulunan İslâm Dünyası'nın hem tarihi, hem de siyasî yönden yumuşak karnıdır¹³. Dahası Türkiye, Asya ile Avrupa arasında bir köprü, bir geçit yeridir. Burada tarih ve coğrafya, siyaset ve kültür, geçmiş ve gelecek odaklaşmaktadır.

Belirtmek gerekir ki, Hıristiyan dünya önce Haçlı seferleriyle emeline ulaşmaya çalıştı. Haçlı seferleri silâhlı misyonerlik demektir; fakat sonuçsuz kaldı. Sonra, soğuk savaş diyebileceğimiz silâhsız misyonerlik dönemi başladı. Haçlı ruhunun tabiatı gereği, baskı ve şiddetin de çoğu zaman birlikte görüldüğü bu dönemde, misyonerliğin ana gayesi mümkünse Hıristiyanlaştırma (évangélisation), değilse dinsizleştirme olarak özetlenebilir. Bu süreç, genelde müslümanlar ve özelde Türkiye için işlemektedir. Arkasına sığındığı kavramları (insan hakları, barış, özgürlük vb.), kullandığı teşkilâtları (dinî kuruluş, okul, hastane ve maskeli teşkilâtlar) vardır¹⁴. Bu sürecin, Avrupa Topluluğu ile entegrasyon politikaları

8 Dvornik, F., Konsiller Tarihi - İznik'ten Vatikan'a, Çev. M. Aydın, Ank. 1990, 99; Jadot, J., "Secrétariat pour les non-Chrétiens", Dictionnaire des Religions, (dir. P. Poupard), Paris, 1984, 1556-7; Duroselle, J.-B.-Mayeur, J.-M., Histoire du Catholicisme, Paris, 1985, 118-20.

9 Konu için bk. Küçük, age, 163-71; a. yazar, "Dinlerarası Diyalog Üzerine Bazı Düşünceler", Din Öğretimi Der., sa. 27 (Mart-Nisan 1991), 27-37; Tümer-Küçük, Dinler Tarihi, 2.bs., Ank. 1993, 396-417.

10 Aydın, M., Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili, Konya 1991, 80.

11 Tümer, G., Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri, İst. 1987, 15.

12 Kırşehirlioğlu, E., Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri, İst. 1963, 32; Kocabaşoğlu, age, 92.

13 Tümer, age, 14.

14 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'de misyonerlik faaliyetleri, misyonerlerin çalışma metodları ve aracı kuruluşları bazı çalışmalara konu olmuştur. Yetersiz olmakla birlikte, telif-tercüme bu eserleri de içeren ve Türkçe'de bilgi kaynağı olabilecek kısa bir misyonerlik bibliyografyası şöyle sıralanabilir: Kırşehirlioğlu, E., Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri, İst. 1963; Baytan, E., Hıristiyan Misyonerleri Nasıl Çalışıyor? İst. 1965; Halidî, M.-Ferruh, Ö., İslâm Ülkelerinde Misyonerlik ve Emperyalizm, çev. O. Şekerci, İst. 1968; Ayverdi, S., Misyonerlik Karşısında Türkiye, İst. 1969; Uralgiray, Y. (çev.), İslâm Aleminde Misyonerlik Faaliyetleri, Ank. 1982; Cilacı, O., Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri, Ank. 1982; Sırma, İhsan S., Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri, İst. 1983. Ayrıca bk. Küçük, A., İslâm ve Günümüz Meselleleri, Ank. 1991, s. 145-173; Tümer, G. - Küçük, A., Dinler Tarihi, Ank. 1988, s. 209-231. Özellikle yabancı okullar için bk. Ergin, O., Türkiye Maarif Tarihi, İst. 1977, IV, 725-815; Sevinç, N., Ajan Okulları, İst. 1975; Kocabaşoğlu, age, İst. 1989; Tozlu, N., Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar, Ank. 1991; Haydaroğlu, İ.P., Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar, Ank. 1990; Vahapoğlu, M.H., Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları, 2. bs., İst. 1992 vb.

çerçevesinde koparılan tavizlerle, uzun vadede coğrafi taleplere yol açacak bir zemin oluşturmak için, daha da hızlandırıldığını söylemek kehanet olmayacaktır.

Sözünü ettiğimiz bu süreci tersine çevirmek, en azından etkisiz hale getirmek için, çok yönlü ve etkili bir çaba gerekmektedir. Her şeyden önce İslâm dini, insanımıza, özellikle yeni yetişen nesillere doğru ve olabildiğince hızlı olarak öğretilip benimsetilmelidir. Sonra, hâkim karakterini dinin belirlediği millî kültürün canlı tutulması, geliştirilmesi ve aktarılması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü yabancı kültürlerin istilâsına ve misyonerlik faaliyetlerinin zararlı etkilerine karşı, insanımızın savunmasız bırakılması kadar büyük bir tehlike yoktur. Bu tehlikeyi önlemek için, dinî-kültürel-ekonomik bütün tedbirler seferber edilmelidir.

2. Yehova Şahitleri

Amacımız, Yehova Şahitleri'nin tarihçesi ve Türkiye'deki durumu konusunda geniş bilgi vermek değildir¹⁵. Ancak bu hareketi adlandırma ve tanımlamadaki çeşitliliğe dikkat çekmek, dolayısıyla belirsiz ve karanlık niteliğini vurgulamak açısından kaynaklara dayalı kısa bir tasviri yararlı görmekteyiz.

Batılı din uzmanlarınca öncelikle bir mezhep/tarikat (sect)¹⁶ olarak ele alınan Yehova Şahitleri; Adventist bir mezhep¹⁷ ve hareket (movement)¹⁸, Hıristiyan bir mezhep¹⁹, Hıristiyan Adventist bir mezhep²⁰, milenarist bir dinî grup²¹ veya hareket²², Yehova'nın hakimiyeti (Teokrazi) peşinde olan bir hareket²³, sinkretist bir dinî hareket²⁴ ve Tarassut Kulesi Hareketi (Watchtower movement, Mouvement de la Tour de Garde)²⁵ gibi tanımlamalara konu olmaktadır*.

15 Bu bilgiyi Hikmet Tanyu ve Günay Tümer'in ilgili eserlerinde bulmak mümkündür.

16 Davies, H., *Christian Deviation*, Norwich 1972, 58-65.

17 Molland, E., *Christendom*, London 1961, 341-7.

18 Molland, age, a. yer; Walker, W., *A History of Christian Churches*, Edinburgh 1963, 516.

19 New Webster's Dictionary, New York 1985, 517.

20 Brandon, S.G.F., *A Dictionary of Comparative Religion*, London 1970, 371.

21 Bach, M., "Jehovah's Witnesses", *Encycl. Britannica*, XII, Chicago 1970, 992.

22 Gibon, Yves de, "Témoins de Jéhovah" *Dictionnaire des Religions*, 1675; Hinnells, J.R. (ed.), *The Penguin Dictionary of Religion*, London 1984, 172.

23 Ringgren, H.-Ström, A.V., *Religions of Mankind*, (çev. N.L. Jensen), Philadelphia 1967, 172-3.

24 Smart, N., *The Religious Experience of Mankind*, New York 1977, 39.

25 Beckford, J.A., "Le Mouvement de la Tour de Garde à travers le monde", *Social Compass*, XXIV, 1977/1, 5-31.

* Sect, Secte: Mezhep ve tarikat demek olan bu kelime, yaygın anlamıyla ana kiliselerden ayrılmış (heretik) küçük azınlık durumundaki dinî grupları ifade etmek için kullanılır.

Adventism, Adventisme: Apokaliptik literatüre dayanarak İsa'nın ikinci gelişi ile ilgili kehanetlerde bulunan bir öğretilerdir. En önemli grup olarak 7. Gün Adventistleri, 2,5 milyon kadar üyeye sahiptir.

Millénarisme, Millenarianism: Dünyanın sonu gelmeden önce İsa'nın yeryüzündeki bin yıllık hakimiyeti (lat. Millenium) inancını ifade eden bir kavramdır. Milenarist birçok Yahudi ve Hıristiyan mezhebi vardır. Bu bin yıllık krallık (Tanrı'nın Krallığı) İnanç Apocalyps (Vahiy) 20/4-6'ya dayanıyor.

XIX. yüzyıl sonu ile XX. yüzyıl başlarında Amerika'da birçok yeni mezhep ortaya çıkmış, bu mezheplerin oluşmasında Adventist öğretinin önemli rolü olmuştur. Bu öğretinin tabii sonuçlarından birisi de, daha sonra Yehova Şahitleri adını alacak olan hareketin ortaya çıkmasıdır²⁶.

Yehova Şahitleri, Ortodoks Hıristiyan doktrini reddedip Eski Ahit'in Yehova'sına dayanan yorumlarıyla kendi öğretilerini geliştirmişlerdir²⁷. Buna göre onlar, Mormonlar ve Hıristiyan Bilim'ciler gibi İncil'den çok sapmış bir tarikat niteliği taşımaktadırlar²⁸. Adana Kilisesi rahiplerinden R.S. Vincenzo, kendisine yöneltilen bir soruda Y.Ş.'ni Yahudilerle ilişkilendirerek "bize göre Hıristiyan sayılmazlar" demiştir²⁹. Ama Y.Ş. Yehova'nın gerçek takipçilerinin Hıristiyanlar değil, kendileri olduklarını hem de kutsal metinlere dayandırarak ileri sürmektedirler³⁰. Belki de bundan dolayı bir yabancı kaynak Yehova Şahitliğini, "Hıristiyanlığın otantik formu"³¹ olarak değerlendirmektedir.

Kabul etmek gerekir ki Yehova Şahitleri, Yeni Dinler (Modern Religions, New Religions) başlığı altında incelenen ve Amerikan Protestanlığının renkli tablosunu oluşturan en önemli dinî ifadelerden biridir³². Zaten üye toplam sayısının % 25'ini de Amerikalı üyeler oluşturmaktadır³³.

Bu hareketin ilk kurucusu C.T. Russell, ebedî azap düşüncesiyle bunama düşen ve selâmeti Adventistlerle ilişkide bulan bir kişidir. İsa'nın ikinci gelişi için 1914 tarihini anons etmiş, halefi J.F. Rutherford bu kehaneti 1925 olarak yenilemiştir. Adıgeçen kişi, Y.Ş.'ni uluslararası katı bir organizasyon şeklinde örgütlemiş, daha sonra yönetime gelen N.H. Knorr ise bunu biraz yumuşatmıştır.

Yehova Şahitleri pesimist bir doktrine sahiptirler. Dünya şeytanın hakiyetindedir. Diğer dinler de şeytan icadıdır. Armagedon savaşıyla gelecek son yaklaşmaktadır. Her tür felâketten korunan Yehova Şahitleri yeryüzünde mutlu olarak yaşayacaklardır. İsa, Tanrı'nın oğlu değildir. Teslis (Trinité) de şeytanın bir icadıdır.

Kültleri yoktur. Vaftiz, insanı saf bir hayat ve ahlâkî yetkinlikle Tanrı'ya

26 Walker, age, 516.

27 Parrinder, E.G., What World Religion Teach, London 1963, 188; a. yazar, The World's Living Religions, London 1977, 191.

28 Barker, G., O'nun İzinde-Hıristiyanlık ve Lâiklik Tarihi, İst. 1985, 218.

29 Bayrak Gaz., 14-20 Ocak 1989 (Konuşan: Recep Kırış).

30 Stroup, H.H., "Jehovah's Witnesses", The Encycl. of Religion, (ed. M. Eliade), New York 1987, VII, 565-6.

31 Ling, T., A History of Religion, Bristol 1974, 315.

32 Geniş bilgi için bk. Ringgren-Ström, age, 172-3; Smart, age, 630-3; a. yazar, The World's Religions, Cambridge 1989, 363-4; Stroup, ag mad., a. yer.

33 Zygumt, J.F., "Jehovah's Witnesses in the U.S.A. 1942-1976", Soc. Comp., XXIV, 1977/1, 45.

ulaştırılan sembolik bir jesttir. Vatandaşlık görevlerini reddederler. Kan nakline karşı çıkarlar.

Bu hareketin 210 ülkede 4 milyon civarında mensubu vardır. Fransa'da yaklaşık 70.000 Yehova Şahidi aktif metotla faaliyet göstermektedir. Misyonerlik konusunda çok faal olan Yehova Şahitleri, günümüz dünyasında yayılma oranı en yüksek dinî gruplardan biri sayılmaktadır³⁴.

1977 yılında Yehova Şahitleri için özel sayı çıkaran bir yabancı dergi, grubun toplam üye sayısını, yarısı tesadüfi ve geçici katılma olmak üzere bugünkü kadar, yani 4 milyon olarak belirlemişti. Aynı dergide yer alan bilgilere bakılırsa, mezhebin kendi istatistiklerine göre aktif Y.Ş. sayısı 1965-1975 yılları arasında ortalama % 6.8 artış göstermiş, ancak 1976'da bu oran % 3.7'ye gerilemiştir³⁵.

Sözünü ettiğimiz dergiye göre, Fransa'da 1947'de toplam 7.000 Y.Ş. vardı. 1977'de bu rakam 60.000'e yükselmiştir. Bunların 15000'i Kuzey Fransa'da bulunmaktadır³⁶.

Hollanda'da 1940 yılında Y.Ş.'nin üye sayısı 500'dür. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra bu sayı 2500, 1958'de 11000 ve 1977'de 22000 olmuştur³⁷.

Bir başka kaynağa göre, 1872'de bir avuç inananı bulunan grup 1980'lerde yaklaşık 200 ülkede 2 milyondan fazla üye kazanmıştır³⁸.

Nihayet Y.Ş.'nin Türkiye temsilcisi Mete Süer'in beyanı da, en son raporlara göre 210 ülkede 3 milyon civarında Yehova Şahidi'nin mevcut olduğu şeklindedir. Bunların 1000-1500 kadarı Türkiye'de bulunmaktadır³⁹.

Yehova Şahitleri'nin, bir de, bu yazının konusunu teşkil eden Türkçe literatürde nasıl tanımlandığına bakmak gerekecektir. Buna göre Y.Ş. mezhep⁴⁰, Yahudiliğin tesirinde yeni bir Hıristiyan Tarikatı⁴¹, Russell tarikatı⁴², bir Yahudi mezhep veya tarikatı, çok kuvvetli para desteği olan bir Yahudi teşkilâtı⁴³, daha çok Yahudiliğe yakın Hıristiyanlığın yeni bir mezhebi⁴⁴, Hıristiyanlığın yeni bir

34 Gibon, ag. mad., a. yer; Beckford, agm, 10.

35 Beckford, agm, 10-11.

36 Dericquebourg, R., "Les Témoins de Jéhovah dans le Nord de la France: Implantation et expansion", Soc. Comp., XXIV, 1977/1, 72.

37 Munters, Q.J., "Recrutement et candidats en puissance", Soc. Comp., XXIV, 1977/1, 60.

38 Stroup, ag. mad., a. yer.

39 Erbarıştıran, T., Yehova'nın Şahitleri-Kim Bunlar? Ne İstiyorlar?, 2. bs., İst. 1990, 12, 21-22.

40 Meydan Larousse, İst. 1981, XII, 764; Çubukçu, İ.A., Mezhepler, Ahlâk ve İslâm Felsefesi ile İlgili Makaleler, Ank. 1967, 32-34.

41 Atay, H.- Aydın, A.A., Yehova Şahitlerinin İcyüzü, 2. bs., Ank. 1982, 31-50.

42 Atılhan, C.R., Masonluğun İcyüzü, İst. 1963, 63; Gerçeği Bilelim, (Ermeni Patrikhanesince Bir Heyet), İst. 1971, 4, 10 vb.; Aldatıcı Yehovacılar (Russelistler) Kimdir? İst. 1977, 2-8.

43 Yeni Türk Ans., İst. 1985, XII, 4742.

44 Bolay, S.H., Felsefî Doktrinler Sözlüğü, İst. 1979, 294.

yorumunun din adı altında ortaya konulmuş şekli⁴⁵, sapık bir teşkilât⁴⁶, Yahudiliğin tesirinde yeni bir Hıristiyan mezhebi, tarikat metoduyla çalışan, din kılıfına girmiş kökü dışarıda gizli bir teşkilât, bir dernek, faal bir örgüt⁴⁷, yeni bir din teşkil etmeyen, fakat dinî çatı kazandırılmış gizli, siyasi gayeleri bulunan sinkretist bir hareket⁴⁸, bölücü, yıkıcı, müfrit, mutaassıp, kökü dışarıda dinî görünüşlü bir siyasi hareket, bir gizli cemiyet⁴⁹ şeklinde az çok farklı tanımlamalara konu olmuştur. Aynı farklılığı bu hareketle ilgili bilirkişi raporları ve mahkeme kararlarında da görmek mümkündür⁵⁰.

Yehova Şahitleri, kendi mezheplerini bir "din" olarak kabul ettirmek, böylece yasal ve hukukî konumlarını güvenceye alarak faaliyetlerini rahatça sürdürmek emelindedirler. Bu emellerini gerçekleştirmek için her fırsatı değerlendirmekte, özellikle müsbet mahkeme kararlarını kullanmaktadırlar⁵¹. Hatta bunlara dayanarak 1982'de Devlet Başkanlığı'na başvuruda bulunmuşlardır⁵². Mezhep/tarikat (secte) adlandırmasından kesinlikle hoşlanmazlar. Onlara göre, düşman ve cahil kişiler bu adlandırmayı yapar; dostları ve eserlerine ilgi duyanlar onlara Kutsal Kitap Araştırmacıları, Uluslararası Kutsal Kitap Araştırmacıları Cemiyeti adını verirler. 1931'de Amerika'da düzenlenen bir Kongrede Yehova Şahitleri adının alınmasını da Tanrısal kaynaklı kabul etmektedirler⁵³.

B. LİTERATÜR

1. Kitaplar

Erbarıştıran, Tufan, Yehova'nın Şahitleri-Kim Bunlar? Ne İstiyorlar? Kule Kitapları, İstanbul 1989, 1990, 127 s.

Gerçeği Bilelim-Yehova'nın Şahitlerine Nasıl Cevap Vermeliyiz? hz.: Türkiye Ermeni Patrikhanesince Özel Heyet, Oya Matb., İstanbul 1971, 132 s.

Tanyu, Hikmet, Yehova Şahitleri, D.İ.B. Yay., Ankara 1973, 1980, 1985, 204 s.

45 Erkekçe, Kasım 1986.

46 Köksal, M.A., Hıristiyanlık Propagandaları Münasebetiyle Açıklama, Ank. 1982, 4.

47 Tanyu, H., Yehova Şahitleri, Ank. 1973, 159'dan özetle.

48 Tümer, age, 117.

49 Tümer, age, 155'den özetle.

50 Bk. Tanyu, age, 121-43; Tümer, age, 95-98; Ünal-Akdamar, age, 138-72.

51 Meselâ, "Yehova Şahitliği Din Olarak Kabul Edildi" (Tercüman, 18 Kasım 1987), "Yehova Şahitleri Kimliklerinden İslâm Kelimesi Çıkartılacak" (Güneş, 25 Kasım 1987) gibi başlıklarla basına yansıyan Eskişehir 2. Asliye Huk. Mah. kararında Y. Şahitliği aynı bir din olarak kabul edilmiştir. Bunun üzerine M. Süer, konuyu Böl. İd. Mah.'ne, Danıştay'a götürceklerini ve kimliklerine "Y. Şahidi" yazdırmak için başvuruda bulunacaklarını belirtmiştir.

52 Başvuru metni için bk. Ünal-Akdamar, age, 173-87.

53 Que Dieu Soit Reconnu Pour Vrai!, New York 1948, 227-28. Bu konudaki dayanakları İşaya, 43/10 ve 44/8'dir. Ancak Russell'ın şaibeli kimliğinden kurtulmak ve hareketin gelişmesini sağlamak amacıyla bu yeni adın alındığı belirtilmektedir. bk. Tümer, age, 49.

Tümer, Günay, Yeni Dökümanlar Işığında Yehova Şahitleri, D.İ.B. Yay., İstanbul 1987, 200 s.

Ünal, Samih Turgay-Akdamar, Anibal, Türkiye'de Lâiklik İlkesi ve Yehova'nın Şahitleri, Kule Kitapları, İstanbul 1983, 208 s.

2. Broşürler

Aldatıcı Yehovacılar (Russelistler) Kimdir? Nur Matb., İstanbul 1963, Lâtin Matb., İstanbul 1977, 8 s.

Atay, Hüseyin-Aydın, Ali Arslan, Yehova Şahitlerinin İçyüzü, D.İ.B. Yay., Ankara 1973, 1982, 56 s.

Ünal, Samih Turgay, Tatbikatımızda Yehova'nın Şahitliği Dini ve TCK'nun 163. Maddesi, Ankara 1973.

3. Makaleler

Tümer, Günay, "Türk Ceza Kanunu Karşısında Yehova Şahitleri", Diyanet Der., c. XVI, sa. 3 (Ankara 1977), s. 177-182.

—————, "Yehova Şahitleri'nin Mahiyeti ve Ülkemizde Mer'î Hukuk Karşısında Durumu", A.Ü. İlahiyat Fak. Der., c. XXVI, (Ankara 1983), s. 491-548.

—————, "Yehova Şahitleri Hareketi ve Bir Din Olup Olmadığı", A.Ü. İlahiyat Fak. Der. c. XXVII, (Ankara 1985), s. 221-263.

4. Diğer Bazı Dergi ve Gazete Yazıları

"Bir Kitabın Anatomisi: Kaybolan Cennetten Tekrar Kazanılan Cennete", Millî Işık Der., sa. 29, Eylül 1969.

Cilacı, Osman, "Yehova Şahitleri", Diyanet Gaz., c. IV, sa. 88, 15 Mart 1974.

"Dünya Kiliseler Birliği İstanbul'da Toplandı", Cumhuriyet Gaz., 8 Mart 1988.

"Erkekçe Söyleşi-Mete Süer", Erkekçe Der., Kasım 1986.

Göksel, H.A., "Jehovah Şahitleri", Ulus Gaz., 12 Nisan 1962.

Gür, Metin, "Almanya'da Hristiyanlaştırılan Türkler-4", Milliyet Gaz., 14 Kasım 1992.

Kayadibi, Fahri, "Yehova Şahitleri", Diyanet Der., c. XXVIII/2 Ankara (1992), 83-90.

"Mete Süer: 1914'ü Görenler Ölmeden O Gelecek", Yeni Gündem Der., Yıl: 3, sa. 14, 9-15 Haziran 1986.

Özfatıra, M. Necati, "Yehova Şahitleri", Türkiye Gaz., 14 Ekim 1993.

Öztoklu, Sükun, "Türkiye'de Lâiklik ve Yehova'nın Şahitleri", Demokrat Ege, 6-8 Nisan 1987.

Sözer, Vural, "Yehova Şahitleri Arasında 6 Ay", Yeni Sabah Gaz., 20 Haziran-5 Temmuz 1961.

Tamer, Rauf, "Yakın Şark Misyoner Teşkilâtı Merkezini Ankara'ya Nakletti. Dünya Kiliseler Birliği Misyoner Faaliyetleri İçin Ankara'yı İdeal Merkez Seçti. Kiliseler Birliği Tahsisatı 50 Milyon TL. Artırıldı." Yeni İstanbul Gaz., 11 Aralık 1966.

"Yehova Şahitleri", Erkekçe Der., Aralık 1982-Mart 1983.

"Yehova'nın Şahitleri: Gökteki Krallığın Temsilcileri", Nokta Der., sa. 42, 27 Ekim 1985.

"Yehova Şahitlerine Özgürlük", Vahdet Gaz., Yıl: 3, sa. 147, 29 Ekim-4 Kasım 1990.

"Yeni Dünya Dinleri", Milliyet Gaz., 20 Haziran 1990.

5. Yehova Şahitleri'ne Konu Olarak Yer Veren ve Atıfta Bulunan Kaynaklar

Atılhan, Cevat Rifat, Masonluğun İcyüzü, Bedir Yay., İstanbul 1966, s. 61-70.

Aydın, Ali Arslan, İslâm-Hıristiyan Diyalogu ve İslâm'ın Zaferi, Ankara 1977, s. 88-90.

Aydın, Mehmet-Cilacı, Osman, Dinler Tarihi (İ.H.L. Son Sınıflar İçin), Arı Basımevi, Konya ts., s. 130-33.

Bolay, Süleyman Hayri, Felsefi Doktrinler Sözlüğü, Ötüken Yay., İstanbul, 1979, s. 294-96.

Cilacı, Osman, Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri, D.İ.B. Yay., 2. bs., Ankara 1990, s. 46-59.

Çubukçu, İbrahim Ağâh, Mezhepler, Ahlâk ve İslâm Felsefesi ile İlgili Makaleler, A.Ü. İlahiyat Fak. Yay., Ankara 1967, s. 32-35.

Deedat, Ahmed, Kitab-ı Mukaddes Allah Sözü müdür?, çev. Edip Yüksel, İnkılâb Yay., İstanbul 1984, s. 20-24, 32, 36-37.

Erkmen, Türkobalı Osman, Garb Hizmeti-Lozan ve Wiesbaden Mektupları, Elif Matb., Ankara 1974, s. 95-105.

Hatemî, Hüseyin, Yozlaşmadan Uzlaşmak, Dergâh Yay., İstanbul 1988, s. 80.

Kahraman, Ahmet, Dinler Tarihi (İnsanın Yaratılışındaki İlahî Felsefe), 4. bs., İrfan Yay., İstanbul 1975, s. 148, 214-17.

Köksal, M. Âsım, Hıristiyan Propagandaları Münasebetiyle Açıklama, D.İ.B. Yay., 2. bs. Ankara 1982, s. 4.

Küçük, Abdurrahman, İslâm ve Günümüz Meseleleri, Yeni Düşünce Yay., Ankara 1991, s. 151.

Meydan Larousse-Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Meydan Yay., İstanbul 1981, c. XII, s. 764.

Sağlam, Muammer, İzlerin Ötesinde İnsan-Evren-Zaman, 2. bs., Ankara 1980, s. 249-51.

Sanay, Eyüp, Gurbetçinin El Kitabı, D.İ.B. Yay., Ankara 1984, s. 19-24.

Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risâle Yay., İstanbul 1991, c. IV, s. 289-90.

Tanyu, Hikmet, Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, 2. bs., Bilge Yay., İstanbul 1979, c. I, s. 282-99.

Tümer, Günay-Küçük, Abdurrahman, Dinler Tarihi (12. Sınıf), M.E.G. ve S.B. Yay., Ankara 1985, s. 136-38.

—————, Dinler Tarihi, Ankara 1988, s. 219-22.

WAMY (Milletlerarası İslâm Gençlik Konseyi), Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi, Risale Yay., İstanbul 1990, s. 315-17.

C. DEĞERLENDİRME

Türkçe literatürü gözden geçirdiğimizde; kitaplaştıkları için makaleleri, genellikle yüzeysel ve sansasyonel oldukları için dergi ve gazete yazılarını, çoğu kez birbirinin tekrarı mahiyetindeki konu olarak yer veren ve atıfta bulunan eserleri bir yana bırakırsak; geriye, Y.Ş.'ni tanıtma ve savunma amacı güden iki kitap, Ermeni Patrikhanesince hazırlanan muhalif bir kitap ve broşür, ilmî kriterleri kollamakla birlikte reddiye niteliği taşıyan iki akademik çalışma kalıyor.

Hikmet Tanyu'nun kitabı, Önsöz'ünden de anlaşıldığına göre, 1966 yılından beri süren ve yerli-yabancı birçok yayının incelenmesine dayanan geniş bir çalışmanın ürünüdür. "Türkiye'de Yehova Şahitleri hakkında yazılmış kitap ve broşürlerin eksikliği, Y.Ş.'nin çalışma ve gelişmesini kolaylaştırıyordu" (s. 9) diyen yazar, teknik güçlüklerden dolayı çalışmasının ancak yarısını kitaplaştırdığını belirtiyor.

Kitap; Y.Ş.'nin kimliği, tarihçesi, inançları, örgütleri, Türkçe'de ve yabancı dillerdeki yayınları, hareketin içyüzünü ortaya koyan birlikişi raporları ve Türkiye'deki faaliyetleri çerçevesinde geniş bilgi veriyor; zengin belge ve bibliyografya içeriyor.

Bilgiler dağınık, tekrarlar var ve yeterince sistematik değil türünden bazı eleştiriler yapılırsa da, eser, bu alandaki ilk akademik çalışma olması sebebiyle önemli bir boşluğu doldurmuş ve görevini yapmıştır. Sonradan bu konuda yazıp çizenler, hatta araştırma yapanlar referans olarak Tanyu'nun eserine başvurmuşlardır. Demek ki, kamuoyunda Y.Ş. ile ilgili bilgi eksikliği ve kaynak sıkıntısı, uzun süre bu çalışma ile karşılanmıştır.

Günay Tümer'in eseri ise, daha önce yayımlanmış iki makalenin düzenlenmesi ve yayımlanmamış yeni bir makalenin eklenmesiyle kitap haline getirilmiştir. Ash profesörlük takdim tezi olan bu çalışma, Tanyu'nun eserine göre daha sistematiktir ve İngilizce kaynaklara dayanmaktadır.

Önsöz'de belirtildiğine göre kitap, gittikçe önem kazanan dinî görünüşlü bir hareketi tanıtma amacıyla yazılmış ve ilmî araştırma hedefine bağlı olarak objektiflik ilkesine sadık kalınmıştır. Esasen Y.Ş., Dinler Tarihi uzmanlık alanına giren bir konudur.

Sunuş bölümü, din olgusunun niteliğini ortaya koyan ve bu çerçevede Y.Ş.'ni ele alan detaylı bir özet hüviyetindedir. Birinci bölümde Y.Ş.'nin tarihçe-

si verilmekte; ancak bu, Mesihî hareketler çizgisinde gerçek yerine oturtularak yapılmaktadır. Nihayet kurucusunun karanlık kimliğinden yola çıkarak, hareketin değeri üzerinde fikir yürütülmektedir. İkinci bölüm, hareketin yapı tahliline ayrılmıştır. Burada, aksi görüşteki bazı bilirkşi raporları ve mahkeme kararlarına rağmen Y.Ş.'nin ayrı bir din değil, bir mezhep ve bir cemiyet olduğu hükmüne varılmaktadır. Üçüncü bölümde Y.Ş.'nin hukukî açıdan değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunun için yazar, iki başlık altında (hazırlık olarak, değerlendirmeye esas olarak) geniş iktibaslarla yer vermekte; sonra da bu materyale dayanarak, hareketin hukukî durumunu incelemektedir. İlk planda bu iktibasların gereksizliği akla gelse de, araştırma metodu açısından böyle bir materyalin göz önünde bulunması bir yana, genel okuyucuya Y.Ş.'nin inanç ve görüşlerini kendi yayınlarından izleme imkânı sağladığı için yararlı olmuştur.

Sonuç olarak; Yehova Şahitliği'nin dinî görünüşlü, fakat siyasî ve dış kaynaklı bir hareket olduğu belirtilerek, TCK'nun ilgili maddelerine ve Lâikliğe aykırılığı hükme bağlanmaktadır.

Belirtmek gerekir ki, her iki profesörün de ilmî metoda bağlı olarak yaptığı çalışmalar, bu sahanın uzmanı olmaları açısından önemli ve yararlıdır. Ancak misyonerlik faaliyetleri ve örgütleri açısından olaya bakınca, bir-iki çalışmanın, seviyeli de olsa yetmeyeceği açıktır. Kaldı ki Haçlı zihniyetini sürdürdüğü gözlenen Hıristiyan Batı dünyası için, konunun başka boyutları da vardır. Oryantalistler, İslâm inanç ve düşünce tarihi çerçevesinde ne kadar aykırı görüş, mezhep ve marjinal grup varsa inceleme konusu yapmışlar; çoklukla bu aykırı görüş ve mezhepleri öne çıkararak İslâm toplumlarına karşı kullanmışlardır⁵⁴. Böyle maksatlı olmasa da, müslüman araştırmacıların, tabiidir ki burada Dinler Tarihçilerinin Ariyüsçülük, Pelagüsçülük, Ünitaryanizm, Bogomilizm gibi klâsik-modern Hıristiyan itizalleri ve üniter karakterdeki hareketler, hatta apokrif İnciller üzerinde çalışma yapmaları, herhalde önemli olmalıdır. Bu çalışmalar, hiç kuşkusuz, "reddiye" literatürünün çağdaş bir yönünü de ortaya koyacaktır.

54 Tıpkı bugün bir Yeni Dünya Düzeni teorisyeninin, geleceğin dünyasını evrensel bir sistem olarak kurma ve şekillendirme işinde Bahâilîği öne çıkarması, evrensellik ve hümanizm açısından geleceğin dini olmaya daha lâyık olduğunu ihsas ettirmesi gibi... bk. Laszlo, Ervin, Evrensel Düşünmek-Küçülen Dünyanın Yeniden Şekillendirilişi (Çev. İ. Serhat) İst. 1992, 122-3, 138, 154-5.